

УДК 339.9

<https://doi.org/10.30838/EP.200.200-205>

Литвин М.В.

кандидат економічних наук

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Lytvyn Maryna

Ph.D. in Economics

Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0000-0001-8597-6835>

ГЕОЕКОНОМІЧНІ СТРАТЕГІЇ КРАЇН ЄС В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано гео економічні стратегії країн ЄС у контексті сталого розвитку. Визначено основні пріоритети досягнення ЦСР у політичних та економічних документах ЄС. Обґрунтовано напрями діяльності уряду ЄС щодо реалізації ЦСР. Проведено порівняльний аналіз Плану дій з розвитку циркулярної економіки як одного з напрямів Зеленого курсу та Стратегії біоекономіки ЄС. Доведено, що завдяки зеленому курсу економічного зростання, який не базується на природних ресурсах, Європа стане інноваційним конкурентним простором. Визначено, що EU Bioeconomy Strategy забезпечить реалізацію ЦСР. Визначено прогрес у реалізації ЦСР у країнах ЄС. Обґрунтовано, що досвід і практика реалізації політики сталого розвитку країн ЄС є гарним прикладом та орієнтиром для багатьох інших країн, у т.ч. для України у питаннях розвитку суспільства за принципами економічності, екологічності, інклюзивності.

Ключові слова: сталий розвиток, гео економічні стратегії, глобалізація, цілі сталого розвитку, країни ЄС.

GEOECONOMIC STRATEGIES OF EU COUNTRIES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article analyzes the geo-economic strategies of the EU countries in the context of sustainable development. The main priorities for achieving the SDGs in the EU political and economic documents are identified and analyzed. The directions of the EU government's activities to implement the Sustainable Development Goals are substantiated. It is determined that the EU countries pay considerable attention to implementing sustainable development goals, which have become Europe's main development priorities and tasks and the direction of EU development policy. A comparative analysis of the Circular Economy Action Plan as one of the directions of the Green Deal and the EU Bioeconomy Strategy is carried out. It has been proven that thanks to this green course of economic growth, which will not be based on natural resources, Europe will become a neutral environmental territory and an innovative competitive space. It is determined that the EU Bioeconomy Strategy will ensure the implementation of the SDGs, overcome food security, switch to renewable energy sources, replace fossil fuels and carbon technologies, reduce the consumption of natural resources and increase the efficiency of their use, adapt the economy to climate change on the planet. The progress in implementing the SDGs in the EU countries is determined. It is proved that these steps of the European Union are aimed not only at completely changing the economy and making it sustainable but also at introducing sustainability into other areas by switching to environmentally friendly and digitalized transport, clean energy, modernization and reconstruction of buildings, increasing the number of green spaces that absorb carbon and other harmful gases, taking climate measures in the global economic environment, and moving towards zero pollution in the EU. It is substantiated that the experience and practice of implementing the EU's sustainable development policy is a good example and benchmark for many other countries, including Ukraine, in terms of society development based on the principles of economy, environmental friendliness, and inclusiveness.

Keywords: sustainable development, geo-economic strategies, globalization, sustainable development goals, EU countries.

JEL classification: F01, F29.

Постановка проблеми. Досягнення сталого розвитку є на сучасному етапі однією з найбільш актуальних проблем людства, оскільки існує необхідність не тільки забезпечувати поточне споживання, але і створювати засади для споживання та розвитку майбутніх поколінь. Сучасний підхід до сталого розвитку передбачає гармонійне поєднання трьох його структурних

елементів – економічного зростання, соціального забезпечення, екологічної безпеки. Однак у більшості країн світу переважає спрямованість на задоволення економічних потреб бізнесу та не надається достатній рівень соціального захисту населенню і не забезпечується захист навколишнього середовища. Доцільним є розглянути гео економічні стратегії країн ЄС в умовах

досягнення сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних аспектів стратегій сталого розвитку країн ЄС та гео економічних стратегій присвятили свої праці видатні вітчизняні та закордонні вчені. Зокрема Мельник В., Поліщук О. досліджують сталий розвиток в умовах глобалізації [1]. Яценко Б. обґрунтовує геостратегічне позиціонування економічно розвинених країн сучасного світу [2]. Відповідно до Порядку денного на 2030 рік [3] всі країни світу взяли на себе зобов'язання досягнути 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), що вимагатиме глибоких перетворень у кожній країні, в тому числі гео економічних стратегій країн світу. Глобалізація і сталий розвиток знаходяться у тісній взаємозалежності один з одним, формують нові грані й нові точки дотику, підштовхують країни до взаємних дій та формування єдиної політики, про що зазначається у Політичній декларації політичного форуму зі сталого розвитку (ООН) [4]. У дослідженні Стукало Н., Литвин М. кількісно оцінено досягнення сталого розвитку різними країнами світу в глобальному контексті, проаналізовано глобальні загрози сталого розвитку країн світу та рівень безпеки життя у цих країнах, обґрунтовано перспективні сценарії досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз [5].

Проте критичний аналіз праць іноземних та вітчизняних дослідників свідчить про недостатність висвітлення проблем, пов'язаних у першу чергу із дослідженням проблем гео економічних стратегій країн ЄС в умовах сталого розвитку, що зумовило вибір теми статті, її мету та свідчить про її актуальність.

Мета статті – проаналізувати гео економічні стратегії країн ЄС в умовах досягнення сталого розвитку.

Результати дослідження отримані за рахунок застосування методів порівняльного, статистичного аналізу, системного підходу.

Виклад основних результатів дослідження. Країни ЄС приділяють значну увагу реалізації цілей сталого розвитку, які стали головними пріоритетами розвитку та задачами Європи, а також напрямом політики розвитку ЄС. Це простежується як у нормативно-правовій базі, напрями економічного розвитку та пріоритетах, визначених урядами країн Європи та ЄС, зобов'язаннях, які взяли на себе керівні органи. Зокрема, у Political Guidelines (Політичних керівних принципах), а також у Global Gateway strategy. Основними пріоритетами щодо досягнення ЦСР у політичних та економічних документах ЄС є European Green Deal та ін. (табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритети, що відповідають ЦСР та закладені в основних планах і документах стратегічного розвитку ЄС

	ЦСР
Європейська зелена угода (European Green Deal)	2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Економіка, яка працює для людей (Economy that works for people)	1, 3, 4, 5, 8, 9, 10
Європа підходить для свого цифрового віку (Europe fit for their digital age)	4, 9
Європейський спосіб життя (European Way of Life)	3, 4, 10, 16
Сильніша у світі Європа (Stronger Europe in the world)	17
Європейська демократія (European democracy)	5, 10, 16

Джерело: Сформовано автором за [6]

Відповідно до загальноурядового підходу країн ЄС реалізація ЦСР закладена в основних напрями діяльності Єврокомісії щодо практичного впровадження у життя цих цілей (рис. 1).

Тому окрім інтеграції ЦСР у стратегічні плани, країни ЄС здійснюють постійний моніторинг та аналіз результатів прогресу у напрямі реалізації ЦСР. Ці дослідження проводяться з 2017 р. і до сьогодні та передбачають публікацію звітів з моніторингу та відстеження щорічних змін. Індикатори, що використовуються для моніторингу відображають ЦСР, національні особливості і можливості щодо їх реалізації. Усього розроблено 100 індикаторів в економічній, екологічній, інституційній, соціальній сферах, які охоплюють одночасно декілька сфер та декілька ЦСР, а також показників, що є індикаторами соціального табло European Pillar of Social Rights Action Plan.

На першому етапі уряд ЄС визначив ті основні проблеми та виклики, які стоять перед Європейськими країнами – учасницями ЄС щодо реалізації ЦСР («Towards a Sustainable Europe by 2030»). Після цього

було визначено та обґрунтовано основні конкурентні переваги, що отримають європейські країни після досягнення даних цілей.

На другому етапі Європейська комісія почала імплементувати ЦСР в основні напрями економічної, екологічної і соціальної політики ЄС відповідно до Порядку денного до 2030 року. Так, у «Delivering on the UN's Sustainable Development Goals – A comprehensive approach» було викладено цілісний підхід до інтеграції ЦСР у діяльність ЄС.

На третьому етапі почала реалізація прийняти пріоритетів, що виявилися у прийнятті ЄС ряду важливих норм і документів. По-перше, було прийнято курс European Green Deal (2019 р.), згідно якого заплановано, що до 2050 р. Європа перетвориться у ресурсоефективне господарство, в якому будуть відсутні парникові та інші викиди, населення матиме високий рівень доходів і добробуту, здійснюватиметься посилення охорона природного середовища, буде розвинена циркулярна економіка з багатоцикловою переробкою ресурсів. Передбачено, що у цей курс буде

проінвестовано порядком 1,8 трлн євро, що дозволить вже до 2030 р. знизити рівень викидів парникових газів на 55 % порівняно з початком 90-х рр. XX ст., висадити більше 3 млрд зелених насаджень. Отже, завдяки цьому зеленому курсу економічного зростання, яке не

буде засноване на використанні природних ресурсів, Європа не тільки стане нейтрально екологічною територією, але й інноваційним конкурентоспроможним простором, заснованим на справедливій та ефективній економіці [7].

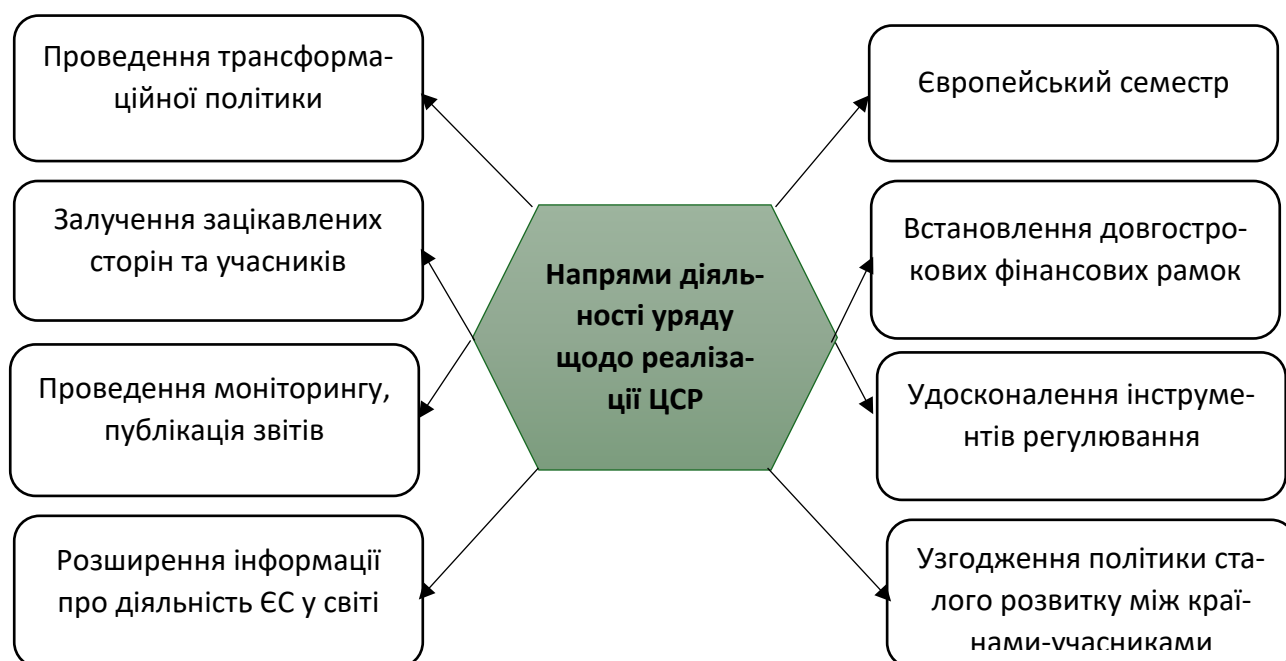

Рис. 1 Напрями діяльності уряду ЄС щодо реалізації цілей сталого розвитку

Джерело: складено автором за [6]

У 2020 р. прийнято Circular Economy Action Plan як один із напрямів реалізації зеленого курсу, що передбачає зниження тиску на природні ресурси завдяки багатократному замкнутому циклу їх обробки, створення нових робочих місць, зниження рівня промислових відходів (у першу чергу в сфері комп'ютерних технологій, електроніці, будівництві, транспорті, виробництві товарів з пластику, текстилю тощо). Крім того, введено моніторинг результатів дій в сфері створення економіки замкнутого циклу, переглянуті показники оцінювання ефективності використання природних ресурсів та меж споживання в ЄС, проведено заходи в сфері боротьби з мікропластиком.

Для реалізації цих цілей в Євросоюзі було прийнято ряд пов'язаних з цим планом стратегій розвитку, зокрема, хімічна, текстильна, пластмасова, промислова стратегія, Енергетичні дослідження та стратегія інновацій, Кліматичний цільовий план, Стратегія сталого і розумної мобільності, а також План дій в сфері нульового забруднення довкілля ЄС [8].

Наприклад, Промислова стратегія Євросоюзу передбачає реформи, спрямовані на «озеленення» та одночасно цифровізацію промислового господарства, заснованого на зелених екологічно чистих технологіях та відновлюваній енергетиці, переході до норм і стандартів виробництва, які б не призводили до кліматичних змін, повної енергетичної автономії країн ЄС. Для реалізації цієї стратегії було також впроваджено «Green Deal Industrial Plan», а також «Long-term competitiveness of the EU: looking beyond 2030», які визначили короткотермінові та довготермінові заходи в

сфері кліматичної нейтральності промисловості, підвищення її конкурентоспроможності та використання нульових технологій.

У 2022 р. з метою реалізації Зеленого курсу ЄС та Промислової стратегії ЄС прийнято Програму дій з охорони навколишнього середовища, яка визначила чіткі зобов'язання країн, що є учасницями ЄС, щодо покращення дій в сфері охорони навколишнього середовища, кліматичної нейтральності, впровадження циркулярної економіки [9].

Також Євросоюзом було впроваджено EU Bioeconomy Strategy, що пов'язує всі системи, які використовують біологічні ресурси (рослини, тварин, біомасу, мікроорганізми, тощо) в єдине ціле з галузями, що виробляють продукти харчування, енергію, корми для тварин, інші біологічні продукти, надають послуги [10]. Ця стратегія дозволить забезпечити реалізацію ЦСР, подолати продовольчу безпеку, перейти на відновлювані джерела енергії, замінити викопне паливо та вуглецеві технології, знизити витрати природних ресурсів та підвищити ефективність їх використання.

Таким чином, дані кроки, реалізовані Євросоюзом, спрямовані не тільки на те, щоб повністю змінити економіку, зробивши її сталою, але і сталість ввести в інші сфери, перейшовши на екологічно чистий та цифровізований транспорт, чисту енергетику, модернізацію та оновлення будівель, збільшуючи кількість зелених насаджень, що поглинають вуглецеві та інші шкідливі гази, проводячи кліматичні дії у глобальному економічному середовищі, рухаючись у напрямі нульового забруднення ЄС.

З метою підтримання соціальної складової цілей і політики сталого розвитку було впроваджено «The European Pillar of Social Rights Action Plan». У цьому плані визначено 20 основних принципів дотримання в європейському суспільстві соціальних прав людини, обґрунтовано план дій для дослідження прогресу у цьому напрямі, заплановані дії, спрямовані за підвищення рівня зайнятості людини, її освіти та навчання з метою отримання професійних навичок, подолання проблеми бідності та зuboжіння [11].

Прийнятий стовп соціальних прав спрямований на розбудову справедливого ринку праці, в якому є вільний доступ для будь-якої людини та не буде нерівності з інклюзивними категоріями населення, а 78% осіб працездатного віку будуть мати роботу, 60% населення матимуть можливість навчатися для підвищення рівня кваліфікації чи отримання спеціальності, рівень бідності в Євросоюзі принаймні знизиться на 15 млн осіб, буде побудовано ефективну систему соціального захисту населення, здійснено цифровізацію соціальної сфери,

Крім того, з метою просування концепції сталого розвитку країни ЄС прийняли також багато інших стратегій, які прямо спрямовані на реалізацію ЦСР:

- 1) European Consensus on Development (єдині рамки дій ЄВ в сфері ЦСР);
- 2) Global Gateway (підтримка країн, що

здійснюють співпрацю з ЄС щодо запуску у цих країнах розумних та екологічно чистих систем у промисловості, транспорті, цифрових послугах);

3) Global Europe – план фінансування країн-партнерів у напрямі глобального співробітництва та реалізації ЦСР;

4) European Democracy Action Plan – розширення демократичних європейських засад на всі країни Європи та країни-партнери;

5) EU cohesion policy – спрямована на забезпечення згуртованості країн в економічній, зеленій, цифровій соціальній, територіальній сферах;

6) The EU research and innovation programme Horizon Europe – підтримка інноваційних наукових та технологічних розробок в сфері зеленої та сталого економічної системи;

Завдяки політиці, яку проводить Євросоюз у просуванні ЦСР, є певні зрушення щодо досягнення поставлених цілей. За рейтингом країн Європи щодо реалізації цілей сталого розвитку у 2021-2023 (табл. 2), ЄС у цілому мав прогрес за інтегральним показником реалізації ЦСР у 2021-2022 рр., підвищивши свій рейтинговий рівень з 71,4 до 73,7 балів, а у 2023 році його позиції дещо впали. Максимальна оцінка за рейтингом складає 100 балів, до якої поки що не наблизилася жодна країна Євросоюзу.

Таблиця 2

Прогрес у реалізації ЦСР у країнах ЄС у 2021-2023 рр.

Країна	2021		2022		2023	
	Місце	Бал	Місце	Бал	Місце	Бал
Швеція	2	80,6	2	80,6	2	80,6
Данія	3	79,3	3	79,2	3	80
Австрія	4	78	4	78,2	4	77,7
Німеччина	6	75,3	6	74,8	6	75,4
Естонія	8	73,7	10	73,2	10	73
Словенія	9	73,5	8	74	8	73,7
Франція	10	72,7	11	73,1	12	72,9
Чеська Республіка	11	72,6	7	74,2	7	74,4
Бельгія	12	72,5	15	71,7	15	71
Нідерланди	13	72,1	16	71,6	18	70,1
Польща	15	71	13	72,4	13	72,8
Ірландія	16	70,6	14	72,2	14	71,4
Словацька Республіка	18	70	21	70,2	17	70,1
Латвія	19	69,3	24	69,5	23	69,5
Португалія	20	69,1	18	70,6	20	70
Угорщина	21	68,5	23	69,9	24	69
Іспанія	22	68,5	22	70,1	22	69,6
Італія	23	68,5	19	70,6	21	69,9
Хорватія	24	68	17	70,7	19	70
Литва	25	66,1	26	66,1	26	67,7
Люксембург	26	65,8	25	68,7	25	67,8
Греція	27	64,8	27	65,7	28	65,2
Мальта	28	63,6	28	64,9	27	65,9
Румунія	29	61,6	29	63,4	29	62,6
Кіпр	32	58,6	32	60,7	32	61
Болгарія	33	57,6	33	60,7	33	59,5
Європейський Союз		71,4		73,7		72

Джерело: Сформовано автором за [12]

У розрізі країн ЄС перші шість позицій протягом всього періоду, що аналізується, займають такі країни-лідери як Швеція, Данія, Австрія, Німеччина. Окрім них у топ-10 країн Європи за цим показником у 2023 р. увійшли також Чехія, Словенія. Найвищий рейтинговий бал був досягнутий Швецією у 2023 році (80,6 бали), а найнижчий рівень – у Болгарії, що мала 59,5 балів у вказаний період.

У цілому, результати моніторингу прогресу країн ЄС за реалізацією ЦСР були оцінені дослідниками як помірні та обмежені. Країни мають низькі показники та субпоказники впровадження ЦСР як у 2023 році, так і в динаміці, нерівномірний рівень життя і можливостей для розвитку як серед країн, так і серед різних верств населення [12].

Найбільші проблеми у країнах ЄС виникають в реалізації соціальних та економічних цілях – обмеженість та масштаби вкладання інвестицій та інновацій у сталу та зелену промисловість, високий рівень бідності, диференціація доходів, недостатній і нерівний рівень доступу населення різних країн та верств населення до послуг, нерівномірність розвитку країн Південної та Західної Європи ($\approx \frac{1}{4}$ реалізованих ЦСР) та Східної, Центральної, Південної частин Європи ($\approx \frac{1}{2}$ реалізованих ЦСР). Крім того, прогрес країн ЄС у досягненні ЦСР обмежується фінансовою, енергетичною

кризами, проблемами з кліматичними умовами, національною безпекою та необхідністю її підтримання, нерациональним споживанням ресурсів і товарів, негативними «міжнародними переливами» ресурсів та руйнацією ланцюгів постачання [12].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що країни ЄС мають значний політичний та практичний досвід впровадження ЦСР. Єврокомісія впровадила ЦСР у свою політику в усіх сферах – соціальній, екологічній, економічній, інституційній, імплементувала дану стратегію в програми розвитку та нормативно-правові акти країн Євросоюзу, встановив рамки ведення господарської діяльності та охорони довкілля, здійснює постійний моніторинг та аналіз досягнутих результатів. Крім того, ЄС виділяє достатнє фінансування програм, спрямованих на реалізацію ЦСР, однак не всі країни-учасниці відповідальне відносяться до цього процесу, не мають достатні обсяги фінансових ресурсів для спрямування інвестицій у даному напрямі, що зумовлює невисокі результати прогресу. Не зважаючи на це, досвід і практика реалізації політики сталого розвитку ЄС є гарним прикладом та орієнтиром для багатьох інших країн, у т.ч. для України у питаннях розвитку суспільства за принципами економічності, екологічності, інклюзивності та соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Мельник, В., & Поліщук, О. (2023). Сталый розвиток в умовах глобалізації. Економіка та суспільство, №50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-63>.
2. Яценко, Б. (2022). Геостратегічне позиціонування економічно розвинених країн сучасного світу. Український географічний журнал, №2, С. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.046>.
3. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>
4. Report of the 2019 High-Level Political Forum on Sustainable Development, convened under the auspices of the General Assembly, New York. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3870717?ln=en&v=pdf>.
5. Стукало, Н., & Литвин М. (2020). Перспективні сценарії досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз. Економічний вісник Національного гірничого університету, №2(70). С.53-65. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/70.053>.
6. Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2023 edition. (2023). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/16817772/KS-04-23-184-EN-N.pdf/845a1782-998d-a767-b097-f22ebe93d422?version=2.0&t=1688373085450>.
7. EU Commission. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
8. EU Commission. Circular economy action plan. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en.
9. EU Commission. Environment Action Programme to 2030. (2022). URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en.
10. EU Commission. Bioeconomy Strategy. (2022). URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/bioeconomy-strategy_en.
11. European Pillar of Social Rights. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1607&langId=en>.
12. Europe Sustainable Development Report 2023/24. (2024). URL: <https://eu-dashboards.sdgindex.org/chapters>.

References:

1. Melnyk, V., & Polishchuk, O. (2023). Stalyi rozvytok v umovakh hlobalizatsii [Sustainable development in the context of globalization]. Ekonomika ta suspilstvo, No. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-63> [in Ukrainian].
2. Yatsenko, B. (2022). Heostrategichne pozytsiuvannya ekonomichno rozvynenykh krain suchasnoho svitu [Geostrategic positioning of economically developed countries of the modern world]. Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal,

No. 2, Pp. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.046>.

3. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denni u sferi staloho rozvytku do 2030 roku [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development]. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html> [in Ukrainian].

4. Report of the 2019 High-Level Political Forum on Sustainable Development, convened under the auspices of the General Assembly, New York, 24 and 25 September 2019. (2019) Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/3870717?ln=en&v=pdf> [in English].

5. Stukalo, N., & Lytvyn, M. (2020) Perspektyvni stsenarii dosiahnennia staloho rozvytku v umovakh hlobalnykh zahroz [Prospective scenarios for achieving sustainable development in the face of global threats]. *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, No.2(70). Pp.53-65. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/70.053> [in Ukrainian].

6. Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2023 edition. (2023). Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/16817772/KS-04-23-184-EN-N.pdf/845a1782-998d-a767-b097-f22ebe93d422?version=2.0&t=1688373085450> [in English].

7. EU Commission. The European Green Deal. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en [in English].

8. EU Commission. Circular economy action plan. Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en [in English].

9. EU Commission. Environment Action Programme to 2030. (2022). Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en [in English].

10. EU Commission. Bioeconomy Strategy. (2022). Retrieved from https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/bioeconomy-strategy_en [in English].

11. European Pillar of Social Rights. Retrieved from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1607&langId=en> [in English].

12. Europe Sustainable Development Report 2023/24. (2024). Retrieved from <https://eu-dashboards.sdindex.org/chapters> [in English].